

Quan hệ Nga - Trung giai đoạn hiện nay: nhìn từ chuyến thăm Nga của Chủ tịch Tập Cận Bình

Trần Thị Hải Yến*, Nguyễn Hà Thu**

Nhận ngày 28 tháng 3 năm 2023. Chấp nhận đăng ngày 24 tháng 7 năm 2023.

Tóm tắt: Quan hệ Nga - Trung thời gian qua đã trở nên “nóng ấm” trong bối cảnh Mỹ và phương Tây đã xác định 2 quốc gia này là “đối thủ chiến lược”, “đối thủ hệ thống”¹ của mình. Nga và Trung Quốc dường như đang có những lợi ích chung và cần thêm những trợ lực cho quá trình hợp tác song phương. Chuyến công du đầu tiên ra nước ngoài của Chủ tịch Tập Cận Bình sau khi trở thành Chủ tịch nước nhiệm kỳ thứ 3 là tới Nga. Đây được coi là chuyến thăm mang nhiều hàm ý khi mà cả Nga và Trung Quốc đều đang đứng trước những khó khăn riêng của mình. Bài viết phân tích bối cảnh, nội dung chuyến thăm, qua đó đưa ra những nhận định về mục tiêu của Trung Quốc thông qua chuyến thăm này để có thể thấy rõ hơn những chuyển biến trong mối quan hệ Nga - Trung đầy phức tạp.

Từ khóa: Quan hệ Nga - Trung, Tập Cận Bình, chuyến thăm Nga.

Phân loại ngành: Chính trị học

Abstract: Russia-China relations have become “warm” in the context that the US and the West have identified these two countries as their “key strategic adversaries” and “systemic rival”. Russia and China seem to have common interests and need more support for bilateral cooperation. Xi Jinping's first trip after becoming president for the third term was to Russia. This is considered a visit with many implications when both Russia and China are facing their own difficulties. The article goes into analyzing the context and content of the visit. Thereby, the author makes comments on China's goals through this visit so that we can see more clearly the changes in the complicated Russia-China relationship.

Keywords: Russia - China relation, Xi Jinping, Russia visit.

Subject classification: Political Science

1. Mở đầu

Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình đã bắt đầu chuyến thăm chính thức tới Nga trong 3 ngày, ngay sau khi Tổng thống Nga Putin bị phát lệnh truy nã quốc tế bởi Tòa án hình sự quốc tế (CPI). Nhìn lại từ khi Tập Cận Bình trở thành nhà lãnh đạo của Trung Quốc năm 2013, ông đã thực hiện chuyến công du nước ngoài đầu tiên của mình tới Nga. Chuyến thăm này đánh dấu lần thứ 9 của nhà lãnh đạo này tới Nga trên cương vị Chủ tịch Trung Quốc. Tuy nhiên, khác với những chuyến thăm trước, chuyến thăm lần này được coi là nỗ lực của Trung Quốc trong việc giành quyền lãnh đạo thế giới ngoài phương Tây, cũng như cùng Nga xây dựng một mối quan hệ đặc biệt nhằm ứng phó với những căng thẳng trong quan hệ với Mỹ và phương Tây.

---

* Viện Kinh tế & Chính trị thế giới, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Email: haiybn1987@gmail.com

** Đại học Ngoại ngữ, Đại học Quốc gia Hà Nội.

Email: thunh.ulis@vnu.edu.vn

¹ Khái niệm “đối thủ hệ thống” (systemic rival) bao hàm nhận thức và hiểu biết mạnh mẽ rằng sự trỗi dậy toàn cầu của Trung Quốc không chỉ biến nước này thành một đối thủ kinh tế và công nghệ, mà còn biến thành công kinh tế của nước này thành một đối thủ chính trị và lý tưởng của phương Tây, thúc đẩy các mô hình thay thế về phát triển và quản trị của phương Tây (Li Xing, Fan Cunqi, 2022).

2. Bối cảnh chuyến thăm Nga của Chủ tịch Tập Cận Bình

Đối với Nga, trước thềm chuyến thăm 3 ngày, Tổng thống Putin đã chính thức bị CPI ở The Hague ban hành lệnh bắt giữ vì tội giám sát vụ bắt cóc trẻ em Ukraine. Hội đồng thẩm phán đã cùng thống nhất, họ có cơ sở hợp lý để tin rằng, Putin và ủy viên quyền trẻ em của ông (Maria Alekseyevna Lvova-Belova) phải chịu trách nhiệm về việc trục xuất bắt hợp pháp trẻ em Ukraine (The Guardian, 2023a). Kết luận này của ICC là kết luận đầu tiên mà cơ quan này đưa ra đối với những hoạt động mà họ cho là tội ác gây ra trong cuộc chiến ở Ukraine. Đây cũng là một trong những trường hợp hiếm khi tòa án ban hành lệnh truy nã đối với một nguyên thủ quốc gia đương nhiệm. Động thái này một lần nữa đã gây ra những thách thức cho hình ảnh nguyên thủ nước Nga nói riêng và hình ảnh quốc gia này nói chung. Nga dường như càng lún sâu hơn vào vòng cô lập của thế giới phương Tây.

Mặc dù vậy, Tổng thống Putin dường như vẫn có những tính toán riêng của mình. Ngay trước khi Chủ tịch Trung Quốc tới Moscow, Tổng thống Putin đã thực hiện chuyến đi tới vùng Mariupol của Ukraine do Nga đang kiểm soát. Đây là chuyến đi đầu tiên tới lãnh thổ Ukraine của nhà lãnh đạo này kể từ sau khi Nga thực hiện chiến dịch quân sự đặc biệt tại đây. Chuyến đi này cũng đánh dấu kỷ niệm 9 năm ngày Moscow sáp nhập bán đảo Crime. Mariupol nằm trong khu vực Donetsk, một trong bốn khu vực phần lớn do Nga kiểm soát ở Ukraine. Chuyến đi được truyền thông phương Tây đánh giá là một sự thách thức đối với quyết định của ICC, cũng như khiến cho quan hệ Nga - Ukraine thêm căng thẳng (CNN, 2023).

Một yếu tố cần xem xét là sự hoan nghênh của Nga đối với chuyến thăm của lãnh đạo Trung Quốc đã được chính Tổng thống Putin đưa ra trong một bài báo viết cho Nhân dân Nhật báo của Trung Quốc ngay trước ngày Tập Cận Bình tới Nga. Tổng thống Putin đã “cảm ơn Trung Quốc vì đã có cách tiếp cận cân bằng đối với vấn đề Ukraine, hiểu được bối cảnh lịch sử và lý do thực sự của nó. Chúng tôi hoan nghênh việc Trung Quốc sẵn sàng đóng vai trò xây dựng trong việc giải quyết cuộc khủng hoảng” (Bắc Kinh Nhật báo, 2023). Tổng thống Nga đã gọi Chủ tịch Trung Quốc là “người bạn cũ tốt” và nói rằng Nga đặt nhiều hy vọng vào chuyến thăm của ông. Sự chào đón nồng nhiệt của Tổng thống Putin đã cho thấy ý nghĩa của chuyến thăm này đối với Nga trong thời điểm hiện tại.

Đối với Trung Quốc, nước này vừa thực hiện thành công một nhiệm vụ ngoại giao hồi đầu tháng khi đóng vai trò trung gian hòa giải và khôi phục quan hệ giữa Iran và Ả Rập Saudi. Trong bối cảnh Mỹ rút lui khỏi Trung Đông, thỏa thuận này là một chiến thắng ngoại giao cho Trung Quốc khi nước này ngày càng tìm cách đưa ra một tầm nhìn thay thế cho trật tự toàn cầu do Mỹ lãnh đạo. Một số quan điểm cho rằng vị thế của Trung Quốc như một cường quốc thứ cấp cho phép họ thực hiện một cách tự do trên chiếc ô an ninh của Mỹ mà không phải chịu chi phí an ninh tương tự và không phải đối mặt với những tình huống chiến lược khó xử (Amr Hamzawy, 2023). Điều này cho thấy, Trung Quốc đang thay đổi cách tiếp cận của mình trong việc mở rộng đầu án khu vực từ trao đổi kinh tế sang đóng vai trò đàm phán giải quyết xung đột.

Một điểm cần chú ý khác, chuyến thăm Nga của Chủ tịch Tập Cận Bình đã diễn ra ngay sau khi kỳ họp lưỡng hội của Trung Quốc vừa kết thúc. Đây là kì họp chứng kiến sự thay đổi nhân sự quan trọng trong tập thể lãnh đạo cấp cao cũng như những điều chỉnh quan trọng trong chính sách kinh tế của nước này. Kì họp cũng đã chứng kiến một lập trường vô cùng cứng rắn của Trung Quốc đối với Mỹ. Trong cuộc họp chính trị trước thềm lưỡng hội, Chủ tịch Tập Cận Bình đã công khai chỉ trích trực tiếp Mỹ với lời lẽ tương đối gay gắt. Điều này đã gióng lên hồi chuông cảnh báo cho mối quan hệ Mỹ - Trung vốn đã căng thẳng. Tập Cận Bình đã khẳng định rằng: “Các nước phương Tây do Hoa Kỳ lãnh đạo đã ngăn chặn và đàn áp chúng ta một cách toàn diện, điều này đã mang đến những thách thức nghiêm trọng chưa từng có đối với sự phát triển của chúng ta” (Thông tấn xã Trung ương, 2023). Chuyến thăm diễn ra ngay sau kì họp đã cho thấy những minh chứng về đường lối đối ngoại, cũng như những tính toán lợi ích của Trung Quốc, đặc biệt là lợi ích kinh tế và chiến lược.

Đối với bối cảnh quốc tế và khu vực, khoảng 1 tuần trước chuyến thăm, hiệp ước an ninh AUKUS nâng cao giữa Mỹ, Anh và Úc đã được kí kết. Chương trình tàu ngầm hạt nhân của Úc sẽ tiêu tốn tới

368 tỷ USD trong ba thập kỷ tới. Trong đó, Chính phủ Úc sẽ nhận ba chiếc tàu ngầm lớp Virginia có khả năng đã qua sử dụng vào đầu thập kỷ tới và 1 chiếc sẽ được chế tạo hoàn toàn mới, được gọi là SSN-AUKUS. Chiếc tàu ngầm này sẽ được vận hành bởi cả Anh và Úc, sử dụng các hệ thống chiến đấu của Mỹ. Chiếc cuối cùng sẽ được chế tạo từ đầu những năm 2040 đến cuối những năm 2050. Như vậy, sẽ có 5 tàu ngầm SSN-AUKUS được chuyển giao cho Hải quân Hoàng gia Úc vào giữa những năm 2050 (The Sydney Morning Herald, 2023). Điều này đã đặt Trung Quốc vào tâm thế phòng thủ ở ngay khu vực Thái Bình Dương - khu vực mà nước này vốn coi là sân sau của mình.

Không chỉ vậy, song song với chuyến thăm của Chủ tịch Tập Cận Bình tới Moscow là chuyến thăm của Thủ tướng Nhật Bản Fumio Kishida tới Kiev. Nhật Bản với tư cách là chủ nhà cho Hội nghị Thượng đỉnh G7 sẽ được tổ chức vào tháng 5 tới, sẽ thể hiện quan điểm mạnh mẽ để duy trì trật tự quốc tế và luật pháp sau sự kiện Nga - Ukraine. Chuyến thăm diễn ra chỉ vài giờ sau khi Thủ tướng Kishida gặp Thủ tướng Ấn Độ Narendra Modi tại New Delhi. Nhật Bản đã cùng với Mỹ và EU thực hiện nhiều biện pháp trừng phạt Nga và cung cấp hỗ trợ nhân đạo và kinh tế cho Ukraine. Về phía Ukraine, bản thân Tổng thống Zelensky cũng đã có những lời mời Trung Quốc tham gia ký kết vào kế hoạch hòa bình do Ukraine đề xuất, tuy nhiên Trung Quốc không đưa ra những phản hồi chính thức. Trong khi đó, thực địa giao tranh quân sự giữa Nga và Ukraine vẫn diễn ra khá khốc liệt tại Bakhmut - tâm điểm giao tranh dữ dội giữa hai bên trong nhiều tháng. Cả hai nước tại thời điểm này cũng chưa tìm được bất kỳ thỏa thuận chung nào nhằm giảm bớt căng thẳng chiến sự.

Tất cả những bối cảnh này đã cho thấy những sự biến đổi trong quan hệ quốc tế. Một thế giới bị chia rẽ đang hình thành ngày càng rõ ràng. Những động thái của Mỹ và phương Tây đã đẩy Trung Quốc và Nga xích lại gần nhau hơn, hợp tác với nhau một cách chiến lược hơn. Chuyến thăm của Tập Cận Bình tới Nga vì thế cũng mang nhiều thông điệp gửi gắm.

3. Nội dung chuyến thăm của Chủ tịch Tập Cận Bình

Chuyến đi kéo dài 3 ngày của Chủ tịch Trung Quốc đã chứng kiến 14 tài liệu được ký kết, trong đó bao gồm 2 tuyên bố chung của các nhà lãnh đạo, nghị định thư về tăng cường hợp tác trong các lĩnh vực, từ thương mại, công nghiệp đến khoa học và quân sự (The New York Times, 2023).

Về hợp tác kinh tế, hai nước kì vọng sẽ tăng kim ngạch thương mại song phương năm 2023 vượt mốc 200 tỷ USD. Trong đó, Nga sẽ tăng cường cung cấp thực phẩm cho thị trường Trung Quốc, bao gồm các sản phẩm từ thịt, ngũ cốc và một số loại hàng hóa khác. Các Bộ, ngành liên quan của Nga sẽ tiến hành các công việc cần thiết để bảo đảm tiêu chuẩn chất lượng hàng hóa và cải thiện khả năng tiếp cận lẫn nhau đối với các sản phẩm thực phẩm. Tổng thống Putin cũng đã thể hiện sự sẵn sàng hỗ trợ cho các doanh nghiệp Trung Quốc trong quá trình thay thế các doanh nghiệp phương Tây đã rời khỏi Nga kể từ khi khủng hoảng Ukraine xảy ra. Về năng lượng, Nga vẫn là nhà cung cấp chiến lược dầu mỏ, khí tự nhiên, cũng như than và điện cho Trung Quốc. Lãnh đạo hai nước cũng thể hiện sự nhất trí trong việc xây dựng mối quan hệ đối tác năng lượng chặt chẽ hơn, hỗ trợ các công ty của cả hai nước trong việc thúc đẩy các dự án hợp tác về dầu mỏ, khí đốt, than đá, điện và năng lượng hạt nhân (Simone McCarthy, 2023). Trong các cuộc đàm phán, hai bên cũng đã thảo luận về việc xây dựng đường ống dẫn khí Power of Siberia-2 đi qua Mông Cổ. Thực tế, Nga ngày càng phụ thuộc vào Trung Quốc, khi Trung Quốc vừa đóng vai trò là thị trường nhập khẩu năng lượng của Nga, vừa là nhà xuất khẩu thiết bị điện tử sau khi Nga bị áp đặt các biện pháp trừng phạt sâu rộng từ Mỹ và phương Tây. Truyền thông Trung Quốc cũng nhấn mạnh rằng, Nga sẽ tăng cường sử dụng đồng Nhân dân tệ trong thương mại. Tổng thống Vladimir Putin cho biết tỷ lệ sử dụng đồng rúp và nhân dân tệ đã đạt 65% trong các giao dịch thương mại song phương Nga - Trung hiện nay. Điều này, theo quan điểm của Nga, sẽ cho phép hai nước bảo vệ thương mại song phương khỏi ảnh hưởng của các nước thứ ba và các xu hướng tiêu cực trên thị trường tiền tệ toàn cầu (Devirupa Mitra, 2023). Trong hợp tác kinh tế, Tổng thống Putin cũng đặc biệt nhấn mạnh về khả năng Nga và Trung Quốc có thể hợp tác mạnh mẽ hơn để trở thành những nhà lãnh đạo thế giới về công nghệ thông tin và trí tuệ nhân tạo. Những gợi mở về hợp tác kinh tế giữa hai nước cho thấy khả năng có thể gắn bó chặt chẽ hơn nữa trong quan hệ Trung - Nga ở tương lai.

Về tình hình xung đột tại Ukraine, Tổng thống Nga Putin đã khẳng định nhiều điểm trong kế hoạch hòa bình của Trung Quốc về cuộc khủng hoảng tại Ukraine phù hợp cách tiếp cận của Nga và có thể được coi là cơ sở cho giải pháp hòa bình khi Kiev và phương Tây sẵn sàng thảo luận. Trong khi đó, Bắc Kinh cho rằng nước này luôn tuân thủ quan điểm khách quan và công bằng về vấn đề Ukraine, ủng hộ hòa bình, đối thoại, cũng như tích cực thúc đẩy khôi phục đàm phán. Hai bên đã tiến hành tổng kết kết quả phát triển quan hệ hợp tác song phương 10 năm qua, đồng thời nhất trí rằng quan hệ Trung Quốc - Nga đã vượt xa khuôn khổ quan hệ song phương và có ý nghĩa quan trọng đối với trật tự thế giới hiện đại (Thanh Thê, 2023). Cả hai nhà lãnh đạo đều kêu gọi chấm dứt các hành động “làm gia tăng căng thẳng” và “kéo dài” cuộc chiến ở Ukraine. Nga và Trung Quốc cũng kêu gọi NATO “tôn trọng chủ quyền, an ninh, lợi ích” của các quốc gia khác. Trước chuyến thăm, Trung Quốc đã luôn khẳng định mình là một nhà môi giới hòa bình, đưa ra quan điểm về một “giải pháp chính trị” cho cuộc xung đột, kêu gọi ngừng bắn và đàm phán hòa bình. Tuy nhiên, đề xuất này đã bị phương Tây và Ukraine coi là không thông minh, bởi vì nó không bao gồm điều khoản rằng Moscow phải rút quân khỏi lãnh thổ Ukraine.

Về tuyên bố chung, các nhà lãnh đạo Nga và Trung Quốc tuyên bố quan hệ giữa Moscow và Bắc Kinh phát triển ổn định và mạnh mẽ, không nhằm chống lại các nước thứ ba. Trong tuyên bố gồm 9 điểm, Bắc Kinh đánh giá tích cực sự sẵn sàng của Moscow nỗ lực tái khởi động các cuộc đàm phán hòa bình về xung đột Ukraine càng sớm càng tốt. Hai bên kêu gọi từ bỏ các bước leo thang và kéo dài xung đột, đồng thời tôn trọng mỗi quan tâm an ninh chính đáng của tất cả các nước, phản đối các biện pháp trừng phạt đơn phương. Trong tuyên bố ngắn gọn về kinh tế, hai nhà lãnh đạo chỉ thị cho Chính phủ Nga và Trung Quốc chuẩn bị và phê duyệt kế hoạch phát triển các lĩnh vực quan trọng trong hợp tác kinh tế Nga - Trung Quốc đến năm 2030, trong đó có hợp tác thương mại, tài chính, năng lượng, công nghiệp, nông nghiệp... (Thanh Thê, 2023). Trước khi khủng hoảng Ukraine diễn ra, trong chuyến thăm của Tổng thống Putin tới Trung Quốc, hai nhà lãnh đạo Nga và Trung Quốc đã cam kết rằng “không có giới hạn” đối với tình hữu nghị của hai nước. Tuy nhiên, trong Tuyên bố chung lần này, hai nước đã cùng khẳng định: “Tình hữu nghị giữa nhân dân hai nước từ bao đời nay có nền tảng vững chắc, hợp tác toàn diện giữa hai nước có nhiều triển vọng. Nga cần một Trung Quốc thịnh vượng và ổn định, và Trung Quốc cần một nước Nga mạnh mẽ và thành công” (Bộ Ngoại giao Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa, 2023). Tuyên bố chung được đưa ra trong chuyến thăm của Chủ tịch Tập Cận Bình tới Nga lần này là lời khẳng định hướng tới việc thiết lập một mối quan hệ kinh tế mạnh mẽ hơn, với một danh sách các đề xuất nằm trong kế hoạch dài hạn sẽ được thực hiện cho tới năm 2030.

Mặc dù số lượng các thỏa thuận được ký kết là khá nhiều, tuy nhiên có thể thấy rằng các thỏa thuận này chủ yếu là sự nâng cấp đối với những văn bản đã có từ trước đó. Một thỏa thuận chính thức về việc xây dựng đường ống Power of Siberia 2 mà bản thân Nga rất mong đợi, lại chưa có những kết quả cụ thể. Hai bên mới chỉ dừng lại ở việc thảo luận về dự án này mà chưa đưa ra những ký kết về kế hoạch thực hiện cụ thể. Đối với vấn đề Ukraine, ngoài sự đồng thuận với quan điểm của Trung Quốc về vấn đề Ukraine, hai bên cũng không đưa ra được bước đột phá chính thức nào trong việc xử lý và chấm dứt cuộc chiến ở Ukraine. Chủ tịch Tập Cận Bình đã định hình chuyến thăm Moscow của mình như một sứ mệnh hòa bình, tuy nhiên những kết quả để đạt được hòa bình là chưa rõ ràng.

4. Mục tiêu của Trung Quốc trong chuyến thăm Nga

Chuyến thăm Nga của Chủ tịch Tập Cận Bình diễn ra trong bối cảnh cả Nga và Trung Quốc đều đang có những mâu thuẫn căng thẳng với Mỹ và phương Tây. Mặc dù mỗi mức độ căng thẳng là khác nhau và lí do cũng khác nhau, nhưng vô hình chung lại đẩy Nga và Trung Quốc đứng cùng trong một mặt trận bảo vệ lợi ích quốc gia của mình. Xuất phát từ góc độ của Trung Quốc, có thể thấy chuyến thăm Nga của Tập Cận Bình nhằm những mục tiêu sau:

Thứ nhất, chuyến thăm là cơ hội quan sát thực tế của Chủ tịch Tập Cận Bình đối với một nước Nga tồn tại dưới các lệnh trừng phạt cứng rắn của Mỹ và phương Tây. Chủ tịch Trung Quốc có thể muốn đánh giá mức độ ổn định của nước Nga trước những khó khăn bên ngoài chưa từng có. Nga

đang phải trải qua một giai đoạn bị cô lập khi buộc phải rút khỏi toàn bộ các lĩnh vực tài chính, công nghiệp, văn hóa và các luật chơi kinh tế của phương Tây. Sau khi thực hiện chiến dịch tại Ukraine đến nay, Nga hầu như đã tránh được sự sụp đổ trong hầu hết các lĩnh vực kinh tế thiết yếu trước vòng trừng phạt của Mỹ và phương Tây. Trong khi chỉ chiếm 2% nền kinh tế toàn cầu, Nga tham gia vào một cuộc xung đột với các quốc gia chiếm tới 60% nền kinh tế toàn cầu. Nga bị cắt khỏi thị trường vốn và không thể giao dịch một cách bình thường với các đối tác truyền thống của mình (38% khối lượng thương mại của Nga vào năm 2021 là với EU) (European Commission, 2022). Tuy nhiên, cho đến nay, đất nước này đã tránh được những khủng hoảng kinh tế lớn như sự sụp đổ của hệ thống ngân hàng, tỷ lệ thất nghiệp cao hay tình trạng thiếu hàng tiêu dùng.

Đối với Trung Quốc, nước này cũng đang phải trải qua một giai đoạn vô cùng khó khăn với các lệnh kiểm tỏa về kinh tế, công nghệ đến từ Mỹ và phương Tây. Một sự chiêm nghiệm thực tế sẽ cho phép Chủ tịch Trung Quốc có được những bước chuẩn bị cho một kịch bản bị bao vây tương tự có thể xảy ra với Trung Quốc trong tương lai. Một điều có thể nhận thấy rằng, mặc dù bị thu hút chú ý bởi sự kiện Nga - Ukraine, Mỹ vẫn tích cực áp đặt các biện pháp kiểm soát xuất khẩu mới đối với ngành công nghệ của Trung Quốc. Từ khi Nga thực hiện chiến dịch quân sự đặc biệt tại Ukraine, Mỹ đã áp đặt thêm 110 doanh nghiệp mới của Trung Quốc vào danh sách trừng phạt xuất khẩu một phần (The USA Bureau of Industry and Security, 2023). Nguyên nhân là bởi Mỹ cho rằng Trung Quốc đã có những sự hậu thuẫn cho các hoạt động của Nga. Trong các văn bản chiến lược chính thức, cả Mỹ và phương Tây đều coi Trung Quốc là “đôi thủ chiến lược”, “đôi thủ có hệ thống” của họ.

Ngoài ra, cần lưu ý rằng, Trung Quốc và cá nhân nhà lãnh đạo Tập Cận Bình đã luôn đặt mục tiêu thống nhất Đài Loan với Trung Quốc đại lục - như một trong những nhiệm vụ cốt lõi để thực hiện giấc mơ phục hưng dân tộc Trung Hoa. Trong trường hợp Trung Quốc quyết định sử dụng vũ lực với Đài Loan, Trung Quốc chắc chắn sẽ phải đối mặt với sự phản đối quyết liệt từ Mỹ và phương Tây. Điều này cũng sẽ có những tương đồng với thực tế mà Nga đang phải trải qua khi thực hiện chiến dịch quân sự tại Ukraine. Do vậy, với chuyến thăm đến Nga cùng những trải nghiệm thực tế trên đất nước này, Chủ tịch Tập Cận Bình có thể coi đây là những kinh nghiệm mà Trung Quốc muốn và cần xem xét để có thể ứng phó với những kịch bản xấu xảy ra trong tương lai. Mặc dù nền kinh tế Trung Quốc ổn định và đa dạng hơn rất nhiều so với Nga, nhưng lại phụ thuộc lớn vào nhập khẩu nguyên liệu thô và xuất khẩu ra thị trường bên ngoài. Kể từ khi bắt đầu nhiệm kỳ của mình, Chủ tịch Tập Cận Bình đã nỗ lực giảm bớt sự phụ thuộc vào xuất khẩu bằng cách kích thích tiêu dùng trong nước và hy vọng sẽ giải quyết vấn đề nguyên liệu thô bằng cách tăng cường hợp tác với Moscow.

Thứ hai, chuyến thăm là cơ hội để Trung Quốc củng cố quan hệ thương mại song phương với Nga, trong bối cảnh Nga bị cắt đứt quan hệ thương mại với phương Tây. Các con số chỉ ra rằng, 11/14 thương hiệu còn lại trên thị trường ô tô Nga hiện nay là của Trung Quốc và xe Trung Quốc chiếm 38% tổng số xe mua mới ở Nga vào tháng 2/2023, tăng 29% so với cùng kỳ năm trước (ABTOCTAT, 2023). Một ví dụ khác cho thấy, 70% thiết bị xây dựng được bán ở Nga hiện cũng đến từ Trung Quốc (ANCB, 2023). Các sản phẩm điện tử, điện lạnh của Haier - một thương hiệu của Trung Quốc, đã lần đầu tiên trở thành thương hiệu phổ biến ở Nga. Trước đây, người tiêu dùng Nga chắc chắn sẽ chọn sản phẩm của Đức, nhưng nhiều phân khúc thị trường hiện không cung cấp sản phẩm đến từ châu Âu, hoặc họ phải mua với giá rất cao. Trong bối cảnh đó, sản phẩm của Trung Quốc trở thành lựa chọn ưu tiên đối với người tiêu dùng Nga. Chuyến thăm vì thế góp thêm động lực quan trọng nhằm mở đường cho các doanh nghiệp Trung Quốc hiện diện mạnh mẽ hơn ở Nga và nắm giữ chắc chắn thị phần của thị trường tiêu dùng Nga.

Một vấn đề cần xem xét là liệu Trung Quốc có vi phạm các điều khoản trong các lệnh trừng phạt của phương Tây đối với Nga hay không? Về mặt chính thức, Trung Quốc không xuất khẩu vũ khí hay công nghệ quân sự cho Nga. Nhưng thực tế là hầu hết các sản phẩm và linh kiện được sử dụng trong chiến tranh có thể được coi là công nghệ lưỡng dụng và có thể được xuất khẩu chính thức cho mục đích dân sự. Cuộc chiến Ukraine đòi hỏi rất nhiều thiết bị điện tử mà Nga có thể lấy được từ đồ gia dụng Trung Quốc. Chính vì vậy, đây có thể coi là một cơ hội lớn để Trung Quốc có thể mở rộng thị phần của mình tại Nga đối với các thiết bị và sản phẩm nội địa của nước này.

Ở chiều ngược lại, Nga là nơi có thể góp phần đảm bảo cho an ninh năng lượng của Trung Quốc. Nga hiện vẫn là nhà cung cấp chiến lược dầu mỏ, khí tự nhiên, cũng như than và điện cho Trung Quốc. Tổng thống Nga Putin khẳng định doanh nghiệp Nga có thể đáp ứng nhu cầu năng lượng ngày càng tăng từ nền kinh tế Trung Quốc. Ngay trong chương trình nghị sự của chuyến thăm, hai bên đã đưa ra những thảo luận về việc xây dựng đường ống dẫn khí Power of Siberia-2 đi qua Mông Cổ (Thanh Thế, 2023). Số liệu cũng chỉ ra rằng, lượng dầu mà Trung Quốc nhập khẩu từ Nga đã tăng 8% trong năm 2022 (The Guardian, 2023b). Sự thay đổi này một phần giải thích tại sao nền kinh tế Nga vẫn tiếp tục trụ vững sau khi phương Tây và Mỹ áp dụng các lệnh trừng phạt chưa từng có đối với nước này.

Thứ ba, chuyến thăm là một sự kiện gây chú ý cho chính những người dân Trung Quốc về hình ảnh nhà lãnh đạo nước này. Sau 3 năm thực hiện chính sách zero - Covid, sự sụt giảm kinh tế cùng những khó khăn trong đời sống xã hội đã khiến không ít người dân Trung Quốc thất vọng về các chính sách của chính phủ. Nhìn lại thời gian trước, không ít các cuộc biểu tình phản đối Đảng Cộng sản Trung Quốc đã nổ ra. Sau Đại hội XX vào tháng 10/2022 và kì họp Thường hội vào giữa tháng 3/2023, sự tái nhiệm của Tập Cận Bình ở cả 3 cương vị Tổng Bí thư, Chủ tịch nước và Chủ tịch Quân ủy Trung ương đã trở thành dấu ấn lịch sử của chính trường nước này. Với hy vọng tạo ra được những hình ảnh thiện cảm mới với chính người dân của mình, Chủ tịch Tập Cận Bình có lẽ đang sử dụng cách tiếp cận bề mặt ngoại giao để cải thiện hình ảnh trong nước. Cần lưu ý rằng, Trung Quốc khi đối diện với những khó khăn trong nước, mâu thuẫn xã hội gia tăng hay đời sống của người dân bị giảm sút, nước này thường có xu hướng hút sự chú ý của người dân ra bên ngoài để giảm bớt các áp lực nội bộ. Nhìn nhận trong chuyến thăm lần này, đây thực sự là một minh chứng cho nỗ lực lãnh đạo toàn cầu của Bắc Kinh, cũng như hình ảnh của một nhà lãnh đạo toàn cầu trong mắt người dân Trung Quốc. Ngay trong chuyến thăm, truyền thông Trung Quốc đã tràn ngập các tin tức về sự kiện này cùng những công kích đối với Mỹ. Ngoài ra, những hợp tác về kinh tế với Nga đạt được thông qua chuyến thăm cũng sẽ góp phần giảm bớt những áp lực kinh tế của quốc gia này. Từ đó, tạo ra những nguồn động viên cho người dân và doanh nghiệp Trung Quốc, trong bối cảnh kinh tế Trung Quốc được dự đoán còn nhiều khó khăn phải giải quyết.

Thứ tư, chuyến thăm là một trong những nỗ lực của Trung Quốc để gia tăng vai trò quốc tế - với tư cách là một nhà kiến tạo hòa bình. Tập Cận Bình đã thực hiện thành công cuộc “tấn công ngoại giao quyền rũ” dựa trên việc hòa giải thành công thỏa thuận Iran-Saudi để thiết lập quan hệ ngoại giao và củng cố hơn nữa quan hệ song phương với Nga. Đây được coi là một chiến thắng trước ảnh hưởng của Mỹ ở Trung Đông. Bắc Kinh có lẽ đang cố gắng tạo ra một hình ảnh độc lập với Mỹ, đặc biệt thông qua việc tiếp cận với các quốc gia có xu hướng coi Mỹ và phương Tây là những vấn đề cần chú ý của họ. Bài báo trên tờ Công báo Nga của Tập Cận Bình đã đề cập đến “kiểu quan hệ quốc tế mới và một cộng đồng có tương lai chung cho nhân loại”. Điều này cho thấy, mục tiêu của Trung Quốc là thay thế các cơ chế quản trị toàn cầu do Mỹ thống trị hiện tại bằng các mối quan hệ “đa cực” mới. Như vậy, chuyến đi Moscow là một cơ hội khác để thể hiện Trung Quốc là một bên trung lập và Mỹ và phương Tây mới là nhân tố châm ngòi cho cuộc xung đột. Ngoài ra, Tập Cận Bình cũng đang muốn chứng tỏ rằng, ông là một nhân tố có thể tiếp xúc gần gũi với Tổng thống Nga, và mối quan hệ cá nhân của họ có thể là điều kiện để Trung Quốc đóng vai trò quan trọng trong việc giải quyết vấn đề Ukraine. Hình ảnh một chính khách toàn cầu có lẽ là mục tiêu mà cá nhân Tập Cận Bình đang hướng tới, qua đó quảng bá một Trung Quốc mang lại “năng lượng tích cực cho hòa bình và phát triển thế giới”.

5. Vấn đề Ukraine trong chuyến thăm của Chủ tịch Tập Cận Bình đến Nga

Giáo sư Wang Yiwei, giám đốc Viện Quan hệ Quốc tế tại Đại học Nhân dân Bắc Kinh cho rằng, một lệnh ngừng bắn giữa Nga và Ukraine trong tình hình hiện nay là rất khó bởi cả hai bên đều nghĩ rằng họ có thể thắng và họ không thể bỏ cuộc (Time, 2023). Trên thực tế, vấn đề Ukraine không phải là trọng tâm chính trong chuyến đi của Tập Cận Bình. Trong số hơn 1.800 từ mà ông

Tập Cận Bình đã viết trên tờ Công báo Nga, từ “Ukraine” chỉ xuất hiện ba lần trong hai đoạn liền kề. Thay vào đó, Chủ tịch Trung Quốc dành nhiều không gian hơn để ca ngợi quan hệ song phương và thương mại song phương đã tăng lên 190 tỷ USD vào năm 2022. Các đề xuất thỏa hiệp và đối thoại của Trung Quốc trong vấn đề Ukraine được cho là khá mơ hồ và mờ nhạt.

Thực tế, trọng tâm của chuyến thăm là nỗ lực quản lý các tác động lan tỏa bao gồm khủng hoảng lương thực, khủng hoảng nhân đạo, gián đoạn nguồn cung năng lượng và kết nối chuỗi cung ứng toàn cầu, hay chính là những vấn đề liên quan trực tiếp đến lợi ích của Trung Quốc. Bất chấp những nỗ lực của Tập Cận Bình nhằm thể hiện Trung Quốc như một người kiến tạo hòa bình trong cuộc chiến của Nga ở Ukraine, rất nhiều quan điểm cho rằng ưu tiên của Bắc Kinh không phải là giải quyết vấn đề Ukraine mà là đảm bảo chế độ nắm quyền ở Nga vẫn được ổn định. Theo quan điểm của Temur Umarov, một thành viên tại Carnegie Endowment for International Peace, sự sụp đổ của chế độ Nga và việc thành lập một chính phủ thân phương Tây ở Moscow sẽ là một “kịch bản thảm khốc đối với Trung Quốc” (William Yang, 2023). Chính phủ Trung Quốc vào tháng 2 cũng đã công bố một tuyên bố gồm 12 điểm đặt ra các nguyên tắc chung để giải quyết cuộc xung đột Ukraine và khẳng định Trung Quốc sẽ “đóng vai trò xây dựng trong việc thúc đẩy hòa bình và thúc đẩy đàm phán. Tuy nhiên, thực tế tuyên bố này được cho là khá mơ hồ. Điều này, cho thấy rằng, Trung Quốc không thực sự đặt mục tiêu trở thành “người giải quyết vấn đề Ukraine”. Do vậy, ở một mức độ nào đó Bắc Kinh có thể chấp nhận hiện trạng này và cố gắng không để nó vượt quá giới hạn. Thực tế, việc kéo dài xung đột Ukraine có thể khiến Nga kiệt quệ về chính trị, kinh tế và quân sự. Điều này sẽ khiến Nga không còn lựa chọn nào khác ngoài việc phụ thuộc ngày một sâu sắc vào Trung Quốc. Ngoài ra, kịch bản đó cũng cho phép Trung Quốc mở rộng ảnh hưởng của mình ở không gian hậu Xô viết như: Kazakhstan, Belarus... Ngoài ra, một cuộc chiến kéo dài sẽ khiến Mỹ bị phân tâm khỏi cuộc đối đầu với Trung Quốc. Bắc Kinh có thể là bên hưởng lợi lớn nhất trong bối cảnh hiện tại.

6. Kết luận

Chuyến thăm kết thúc bằng hình ảnh Chủ tịch Tập Cận Bình nói với Tổng thống Putin rằng sẽ có những thay đổi chưa từng có trong 100 năm qua và Nga và Trung Quốc sẽ là những người thúc đẩy những thay đổi đó. Điều này đã cho thấy những tham vọng của cả hai nước đặt ra cho mối quan hệ song phương này. Về phía Nga, sự ủng hộ của Trung Quốc được coi là nguồn trợ lực lớn trong bối cảnh Nga bị bao vây trừng phạt bởi Mỹ và phương Tây. Đối với Trung Quốc, Nga cũng đang trở thành một trong những trọng điểm chiến lược để có thể ủng hộ Trung Quốc đối trọng với Mỹ. Chuyến thăm của Chủ tịch Tập Cận Bình, trong bối cảnh ấy, rõ ràng đặt quan hệ Trung Quốc và Nga lên trên bất kỳ mối quan hệ song phương của quan hệ ngoại giao Trung Quốc. Những mục tiêu khác nhau đã được đặt ra thông qua chuyến thăm này và kết quả chuyến thăm có lẽ đã phần nào làm hài lòng nhà lãnh đạo hạt nhân của Trung Quốc, cũng như cải thiện hình ảnh của ông trong mắt người dân của mình. Chủ tịch Tập Cận Bình đã định hình chuyến thăm Moscow như một sứ mệnh hòa bình, tuy nhiên kết quả đạt được là một tín hiệu rõ ràng cho thế giới rằng Trung Quốc không chỉ đang gia tăng ảnh hưởng ở Nga mà còn chơi theo luật của riêng nước này.

Tài liệu tham khảo

Amr Hamzawy. (20/3/2023). *The Potential Inroads and Pitfalls of China's Foray Into Middle East Diplomacy*. Carnegie Endowment for International Peace.

ANCB. (24/2/2023). Thị phần của các nhà sản xuất Trung Quốc trên thị trường thiết bị xây dựng năm 2023 vượt quá 70% [Доля китайских производителей на рынке стройтехники в 2023 году превысила 70%]. <http://ancb.ru/publication/read/14522>

АВТОСТАТ. (3/3/2023). Thị phần của “thương hiệu Trung Quốc” trên thị trường ô tô của Liên bang Nga lần đầu tiên giảm sau một năm [Доля «китайцев» на авторынке РФ снизилась впервые за год]. <https://www.autostat.ru/news/54029/>

Bắc Kinh Nhật báo. (20/3/2023). Nhân dân Nhật báo đăng bài có chữ ký của Tổng thống Nga Putin [北京日报. (2023). “人民日报发表俄罗斯总统普京署名文章”], <https://ie.bjd.com.cn/5b165687a010550e5ddc0e6a/contentShare/5b16573ae4b02a9fe2d558f9/AP6417bba3e4b0e0511d882534.html>

Bộ Ngoại giao Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa. (22/3/2023). *Tuyên bố chung giữa Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa và Liên bang Nga về làm sâu sắc hơn quan hệ Đối tác Phối hợp Chiến lược Toàn diện trong Kỷ nguyên Mới* [中华人民共和国外交部, 中华人民共和国和俄罗斯联邦关于深化新时代全面战略协作伙伴关系的联合声明].

CNN. (20/3/2023). Defiant Putin visits occupied Mariupol, symbol of Ukrainian resistance. <https://edition.cnn.com/2023/03/19/europe/putin-mariupol-visit-icc-intl-hnk/index.html>

Devirupa Mitra. (23/3/2023). Xi’s Russia Visit: What Did It Mean for Ukraine Conflict and What Does It Mean for India? *The Wire*. <https://thewire.in/world/expained-xi-jinping-moscow-visit>

European Commission. (21/2/2022). Russian, https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/russia_en

Li Xing, Fan Cunqi. (08/3/2022). By defining China a ‘systemic rival’, the West may have other thoughts. *The Global Times*. <https://www.globaltimes.cn/page/202205/1265100.shtml>

Simone McCarthy. (22/3/2023). No path to peace: Five key takeaways from Xi and Putin’s talks in Moscow. *CNN*. <https://edition.cnn.com/2023/03/22/europe/china-xi-russia-putin-talks-five-takeaways-intl-hnk-mic/index.html>

Thanh Thảo. (22/3/2023). Những điểm chính trong kết quả đàm phán giữa Nga và Trung Quốc. *Nhân dân*. <https://nhandan.vn/nhung-diem-chinh-trong-ket-qua-dam-phan-giua-nga-va-trung-quoc-post744032.html>

The Guardian. (17/3/2023a). ICC judges issue arrest warrant for Vladimir Putin over alleged war crimes. <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/17/vladimir-putin-arrest-warrant-ukraine-war-crimes>

The Guardian. (20/3/2023b). Good old friend’: Putin offers praise for Xi ahead of first trip to Russia since Ukraine invasion. <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/20/xi-set-to-visit-russia-in-trip-that-will-reaffirm-ties-with-putin-china>

The New York Times. (21/3/2023). Here is what Putin and Xi agreed to in Moscow. <https://www.nytimes.com/2023/03/21/world/europe/xi-putin-russia.html#:~:text=Both%20countries%20also%20agreed%20to,joint%20production%20of%20television%20programs.%E2%80%9D>

The Sydney Morning Herald. (14/3/2023). *New fleet of eight nuclear submarines to be built in Australia in \$368 billion deal*.

The USA Bureau of Industry and Security. (19/3/2023). *Control Policy: End-User and End-Use Based*. Supplement No. 4 to Part 744. <https://www.bis.doc.gov/index.php/documents/regulations-docs/2911-744-sup-4-2022/file>

Thông tấn xã trung ương. (9/3/2023). Nói về Trung Quốc 4/ Tập Cận Bình chỉ đích danh và chỉ trích Mỹ, quan hệ Trung Mỹ rơi vào vòng xoáy đi xuống [中央通訊社(2023), “說中國4 / 習近平對美國點名批評 中美關係陷向下螺旋”]. <https://www.cna.com.tw/news/acn/202303090227.aspx>

Time. (20/3/2023). Xi Jinping’s Visit to Russia Isn’t Really About Bringing Peace to Ukraine. <https://time.com/6264416/xi-jinping-putin-russia-visit-ukraine/>

William Yang. (22/3/2023). Xi ends trip to Russia as China grows more emboldened. *Deutsche Welle*. <https://www.dw.com/en/xi-ends-landmark-trip-to-russia-as-china-becomes-more-emboldened/a-65074600>